

ЗАКОНОМІРНОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КРИЗИ

*Б. Д. Сторощук, к. е. н., доцент, Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, storbd@gmail.com, orcid.org/0000-0001-8680-1762*

Методологія дослідження. Методологічною основою дослідження послуговували засади макроекономічного підходу до аналізу економічних процесів. Використано теоретичну концепцію Й. Шумпетера про «творче руйнування» для оцінки кризових явищ, які протікають у світовій економіці й Україні. Поряд з цими підходами було залучено методи: аналізу й синтезу – для виявлення механізмів розгортання світової кризи, виокремлення ключових заходів антикризової економічної політики української держави; нормативного аналізу – для оцінки наслідків та перспектив діяльності влади в умовах світової кризи.

Результати. В даній статті розглядаються хронологія та механізми розгортання сучасної економічної кризи, одним із чинників якої є пандемія коронавірусу. Проаналізовано ситуацію, яка склалася на світовому ринку нафти та показано її вплив на кон'юнктуру валютного і фондового ринків. Здійснено дослідження особливостей протікання кризи в українській економіці та виокремлено слабкі сторони державної антикризової політики, однією з яких є наростання економічної дисконунікації. Особливу увагу приділено соціально-економічній складовій такої політики та аргументації необхідності розробки заходів для соціально-економічної підтримки як бізнесу, так і окремих громадян у кризовий та посткризовий періоди. Поставлено проблему взаємозв'язку влади та ефективності комунікаційних процесів як основи протидії розростанню кризових процесів. За умов, що склалася, запропоновано концентрацію зусиль держави на пріоритетності використання кейнсіанської моделі стабілізаційної політики. Описано основні перспективи подальшого економічного розвитку на світовому та вітчизняному рівнях. Визначено основні напрямки та механізми реалізації економічної влади держави для проведення антикризової політики в Україні. На основі поняття «люфт» розкрито мінімальну величину змін, необхідних для забезпечення взаємозв'язку влади та ефективної комунікації в суспільстві.

Новизна. Сучасна світова криза, спровокована коронавірусом на нафтовому ринку, а потім і в світовій економіці в цілому, представлена як закономірний наслідок Шумпетерівського «творчого руйнування», який, з одного боку, демонструє відмирання застарілих, відживших елементів економічних відносин, продуктивних сил та господарського механізму внаслідок поширення їх нових ефективніших замінників, а з іншого – відкриває нові можливості для подальшого розвитку глобальної економіки. Виокремлено такі можливості для української економіки. З'ясовано механізми розгортання сучасної глобальної кризи через вплив «творчого руйнування» на комунікаційні процеси, зокрема, на зміст та результати економічної діяльності держави. Встановлено мінімальну величину змін, необхідних для подолання економічної дисконунікації.

Практична значущість. Результати дослідження, особливо в частині рекомендацій забезпечення взаємозв'язку влади та ефективної комунікації в суспільстві, дозволяють підвищити ефективність антикризової політики держави.

Ключові слова: економічна криза, антикризова політика, економічна влада, економічна дисконунікація.

Постановка проблеми. В умовах розвитку сучасної економічної науки все більшу й більшу вагу набуває проблема влади, її економічної природи, формування та розподілу, зокрема, в умовах глобальної економічної криз. Окремим популярним контекстом даних досліджень стала проблема взаємозв'язку влади та ефективності комунікаційних процесів як основи дієвої протидії розростанню кризових процесів. В розвинутих демократичних країнах висока комунікаційна ефективність державної влади однозначно виступає запорукою успішного функціонування антикризового управління національними економіками в цілому. Тим не менше в умовах сучасної України ми можемо спостерігати ще досить багато складних, неоднозначних і далеко не завжди позитивних процесів в динаміці розвитку даної сфери.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сфері досліджень проблематики влади безумовними фаворитами вітчизняних досліджень виступають наукові школи на чолі з професорами В. Дементьєвим [1] та А. Ігнатюк [2]. Серед дослідників закономірностей кризової динаміки варто виділити праці В. Сіденка [3] та В. Новицького [4]. У працях Г. Пилипенко в контексті інституційного аналізу досліджується проблема влади в умовах ринкових трансформацій [5]. Тим не менше, на нашу думку, в даних дослідженнях очевидно недостатньо уваги приділялося саме аспектам механізмів взаємозв'язку комунікації та влади в умовах сучасної глобальної кризи.

Формулювання мети дослідження. Відповідно до цього метою нашого дослідження буде з'ясування механізмів розгортання сучасної глобальної кризи, їх вплив на комунікаційні процеси в господарському механізмі та трансформацію економічної влади.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значні масштаби сучасної економічної кризи, яка за часовою тривалістю уже перевищила Велику депресію 1929–1933 рр. [6], і волатильність її динаміки для все більшої кількості країн постійно поширюють усвідомлення неминучості всебічних фундаментальних змін у всіх сферах сучасних соціально-економічних систем. Формальним

початком даної кризи вважається «чорний понеділок» 9 березня – грандіозний обвал на нафтовому ринку, на якому склалася рідкісна комбінація факторів – шок з боку пропозиції (зростання нафтовидобутку), зворотний шок з боку попиту (зниження споживання через коронавірус і, як наслідок, масове припинення роботи підприємств). Останній раз таке «жахливе поєднання» було на початку 1930-х рр., на тлі «Великої депресії», коли ціна нафти впала до «центів за барель».

5 березня 2020 р. представники 14 країн ОПЕК на чолі зі Саудівською Аравією прийняли рішення про додаткове скорочення видобутку нафти на 1,5 млн барелів за добу. У той же час, 6 березня члени ОПЕК (більше 40% світового ринку нафти) не змогли домогтися укладання угоди про масштабне скорочення видобутку нафти в рамках ОПЕК+ (Росія та інші 10 виробників, що не входять у цю організацію, – ще приблизно 40%). Представник Росії відмовився підтримати не лише додаткові скорочення, а й підписати існуючу угоду, яка регулює видобуток нафти з 2016 р., термін дії якої спливає наприкінці місяця. Саудити до столу переговорів не повернуться. Причини називаються різні. Росіяни ніколи не входили в ОПЕК і їхні відносини із саудівською Аравією завжди були складними і ситуативними. Ряд не задоволений тим, що Росія намагається грати завелику роль на Близькому Сході, до того ж у союзі з її ворогом Іраном. Саудівська Аравія не зацікавлена триматися за договір, який і так всі порушують. Тому Саудівська Аравія, а слідом за нею ОАЕ і Кувейт у відповідь на розвал угоди декларували нарощення обсягів видобутку і суттєве зниження цін на нафту для захоплення нових ринків. Така позиція не є для них критичною, так як собівартість видобутку бареля нафти в затоці складає приблизно \$4–5 на відміну від Росії та ряду інших країн, де вона оцінюється в десятки доларів.

У понеділок ціна нафти в перший робочий день після розпаду договору ОПЕК+ впала майже на третину – до 31,43 долари за барель. Тобто ціна сирової нафти повторила рекорд часів війни в Перській затоці 1991 р. Барель північноморської суміші подешевшав одразу на 14 доларів, втративши в ціні

31%. Останній раз Brent опускався до 31,5 долара у січні 2016 р., а перед цим – навесні 2004 р. Вартість нафти марки WTI впала на 27%, до 30,27 долара. Останній раз ціна цієї марки опускалася до 30,3 долара в 2016 та 2003 рр. У вівторок на нафтових біржах стався спекулятивний бум – нафта піднялася в ціні більш ніж на 10–15%, але в наступні дні відновилося стійке падіння.

Особливу роль в цій ситуації відіграє сланцева індустрія США, яка, з одного боку, в останні роки швидко заповонила світові ринки нафти й газу, а з іншого – характеризується досить високим рівнем витрат, які втім оцінюються також досить неоднозначно. Різке падіння цін відбулося в складний момент для американської сланцевої індустрії. Хоча за останнє десятиліття обсяги видобутку зросли, перевищивши обсяги видобутку Росії і Саудівської Аравії, сланцева індустрія існувала, в основному, за рахунок позичкових коштів, встигнувши відштовхнути від себе інвесторів. Це робить її дуже вразливою перед падінням цін на нафту. Значне зниження цін з початку року поставило під сумнів всі плани з розширення. Однак удар по видобутку може виявитися приглушеним. Багато невеликих незалежних виробників, на частку яких припадає велика частина американського сланцевого сектора, захеджували свої проекти. Найближчим часом пропозиція навряд чи зменшиться.

Продовження падіння цін на нафту підірве економічну політику та зумовить скорочення бюджетів по всьому світу, що, у свою чергу, посилить тиск на центральні банки, які намагатимуться не допустити рецесії. Хвиля паніки розігнана ЗМІ, серйозними наслідками і страшним вірусом – все спрацювало в бік формування панічних настроїв. Цим скористалися й фінансові спекулянти, які два роки чекали нагоди заробити на кризі. Ринки були перегріті, але ніхто не знав, де «рвоне». І тут такий медійний чорний лебідь.

Після обвалення світових цін на нафту різко зросли курси долара й євро стосовно російського рубля, а акції найбільших компаній РФ впали на чверть. Курс долара на 11.10 перевищив 74,9 руб., курс євро – 85,6. Російські папери також продемонстрували велике зниження на Лондонській фондовій

біржі FTSE. Найбільше знецінилися папери Сбербанку – вони впали на 30%, пізніше скорегувалися до 25,3% (\$ 9,6). Папери «Татнефті» звалилися на 24,8% (\$43,5), «Роснефті» – на 23,7% (\$4,4), X5 Retail Group – 22,5%, Магніт – 19,9%, «Лукойл» – 22,1%. В цілому у світі проявляється тенденція до зниження акцій в проциклічних галузях (будівництво, важка і хімічна промисловість, автомобілебудування). При цьому можуть виграти контрциклічні (сільське господарство, легка промисловість) та ациклічні (комунальне господарство) галузі. Інвестори тікають з падаючих галузей в «тихі гавані», до яких, крім вищезазначених, відносять цінні папери в стабільних країнах, а також валюти найбільш розвинутих країн – долар останніми днями стабільно росте на світовому ринку. Американські ринки 9 березня обвалилися одразу ж після початку торгів. Індекс S&P 500 у перші хвилини впав на 6,9%, Dow Jones на 7%. Через таке сильне падіння торги одразу ж припинилися. Торги на Гонконгській фондовій біржі в понеділок завершилися обвалом котирувань – найбільшим за останні два роки. Індекс Hang Seng впав на 1106 пунктів (4,23%) і зупинився на значенні 25040. Головний показник котирувань провідних французьких корпорацій CAC 40 впав на 8,39% під час закриття торгів на Паризькій фондовій біржі. Перший день торгів нового тижня на Міланській біржі закінчився обвалом на 11,7%. Індекс Лондонської біржі показав найбільше денне падіння від 2008 р. – 7,7%.

Агентство Fitch припускає падіння глобального ВВП на 1,9% і вважає базовим сценарієм глибоку рецесію. В ООН до пандемії очікували зростання глобальної економіки на 2,5%, тепер прогнозують спад на 1%. Оптимісти з McKinsey вважають, що світовий ВВП виросте на 1–1,5% при тому, що зростання нижче 2,5% вже асоціюється з рецесією. У Saxo Bank говорять про «потрійний удар» по економіці (удар по попиту, по пропозиції і нафтова війна) і називають 2020-й «втраченим роком». У МВФ констатували: світова економіка зупинилася, відтік капіталу з країн, що розвиваються перевищив \$83 млрд, а за допомогою звернулися 85 країн – раніше такого в історії Фонду не було. «Ми ніколи в історії МВФ не бачили,

щоб світова економіка зупинилася. Ми в рецесії, вона набагато гірша, ніж глобальна економічна криза», – стверджує К. Георгієва, директор-розпорядник МВФ [7]. Для порівняння: в 2009 р. світова економіка скоротилася на 1,7%. Що стосується України, то Кабмін переглянув макропрогноз на 2020 р.: очікується спад ВВП 4% – 9% (за даними Мінекономіки, а також інвесткомпанії Dragon Capital), зростання кількості безробітних від 170 тис. до 0,5–1 млн осіб (за оцінками Торгово-промислової палати і Мінекономіки), скорочення експорту на 5,5%, імпорту – на 10%, зростання інфляції з раніше прогнозованих 5,5% до 11,6%, середньорічного курсу долара – з 27 грн/\$ до 29,5 грн/\$.

Спровокована коронавірусом криза на нафтовому ринку, а за нею – і в світовій економіці – довгоочікувана всіма експертами за останні два роки. Бульбашки лопаються. Ці зміни є наслідком Шумпетерівського «творчого руйнування», яке є «самою сутністю капіталізму» – перманентно-еволюційної і неминучої ліквідації ринковим механізмом застарілих, відживших елементів економічних відносин, продуктивних сил та господарського механізму внаслідок поширення їх нових ефективніших замінників [8]. Так, будуть фінансові втрати, але глобальна економіка оздоровиться і отримає нові імпульси до розвитку. Ряд з цих імпульсів є помітними вже зараз, а саме:

- падіння цін на нафту знизить ціни і на газ. Це сукупно знизить витрати для глобальної економіки;

- криза, викликана коронавірусом, також дозволить багатьом державам реструктуризувати борги на більш вигідних умовах. Перші дефолти вже пішли. Їх буде більше;

- держави будуть вести більш прагматичну економічну політику;

- зміниться система державного управління, все більше будуть проявлятися інструменти, показані в Китаї, де держава може обмежувати громадян у правах на час кризи в загальносупільних інтересах;

- знижуються витрати для бізнесу. Дистанційна робота співробітників, зменшення логістичних тимчасових і фінансових витрат оздоровлять бізнес і підвищать ефективність роботи;

- слабкі і неефективні компанії підуть з ринку. Він оздоровиться;

- люди (масово) занепокоїлися своїм здоров'ям. Безліч рекомендацій, люди зміцнюють імунітет, миють руки, стежать за собою;

- вірогідність захворіти не тільки на коронавірус, а й інші хвороби знижується;

- зміняться підходи до охорони здоров'я. Скринінг стане масовим і регулярним, крім шуканого вірусу виявлятимуть інші захворювання на ранній стадії;

- з'явиться більше можливостей для дистанційної роботи та дистанційного навчання.

Один із ключових ризиків для України в цій ситуації – критично великі суми повернення боргів в даному році (більше \$5 млрд) на фоні загального погіршення ситуації на світових кредитних ринках і, внаслідок цього, важливість відновлення співпраці з МВФ. У Fitch вважають, що Україна домовиться про черговий транш МВФ у першому півріччі 2020 р. Переговори України з МВФ затягуються в тому числі через відставку уряду О. Гончарука, який в цілому подобався інвесторам, а генпрокурора Р. Рябошапку підтримували на Заході.

Якщо разом з падінням цін на нафту, а згодом і на газ, відбудеться падіння на інших сировинних ринках (наприклад на залізну руду, чи зерно), як це зазвичай буває, це може серйозно вдарити по українському експорту. Якщо ж зменшаться ціни на залізну руду сировину і відбудеться падіння експорту, це сильно тиснутиме на ціну гривні.

Незважаючи на неекономічний характер причин кризи, тобто пандемії коронавірусу, неефективність реакції економічних систем на нові виклики зумовлена, очевидно, неефективністю існуючих раніше сформованих інститутів. Тому, зокрема, зважаючи на проривні успіхи онлайн-технологій в умовах кризи, можна вважати, що ініціатором «творчого руйнування» є, як це стверджував Й. Шумпетер, лише успішна діяльність новаторів, що розглядається фактично як єдине джерело і економічного зростання, і самого розвитку ринково-орієнтованих економічних систем. Відсутність інноваційного розвитку призводить до занепаду в соціально-економічному та політичному житті

[9, с. 21–101, с. 203–241]. Ні поліпшення ситуації з попитом, ні позитивні зрушення з боку пропозиції, ні заходи державного регулювання, вважав Й. Шумпетер, не здатні викликати економічного піднесення.

Що може виграти Україна в цій ситуації? Криза – хороша можливість реалізувати прагматичний антикризовий план, який передбачає будівництво транспортної та іншої інфраструктури, створення умов для залучення капіталу в енергетичний сектор і досягнення країною енергетичної незалежності. Враховуючи контрциклічний характер сільського господарства, є великий шанс посиленого повторення того ренесансу, який воно пережило в 2008–2010 рр., особливо за умови прийняття закону про відкриття ринку землі. Криза призведе до повернення 20%–25% трудових мігрантів. Людей з іншим досвідом і якістю роботи. Частина з них – готові підприємці з новими ідеями. Їх потрібно тільки підтримати. Криза змінить модель роботи в Україні, виросте роль електронних сервісів, зокрема державних, це підвищить ефективність усіх процесів, а значить і економіки. Криза – хороша можливість заявити про себе, показавши зростання економіки вище, ніж сусіди і привернути увагу нових глобальних інвесторів і гравців. Ну і, звичайно, криза – це можливість відновити не тільки владу, а й систему влади, відмовившись від «совка», реорганізувавши все до єдиної держінституції, сконцентрувавшись на функціях, що потрібні громадянам, а не чиновникам.

Проте на сьогоднішній день пандемія коронавірусу внесла значні корективи в роботу багатьох українських підприємств, які змушені дотримуватися правил всеукраїнського карантину. Крім цього, обмеження діятимуть на фоні швидко наростаючої економічної кризи, яка стартувала з грандіозного обвалу на нафтовому ринку. З однієї сторони, обмежувальні заходи, а з іншої – наростаюча криза заподіюють збитки бізнесу, у багатьох людей падає рівень доходів, хтось зовсім позбувається роботи і заробітку. Очевидно, що в цих умовах держава об'єктивно змушена здійснювати ряд заходів для соціально-економічної підтримки як бізнесу, так і окремих людей, що обумовлюється наступними аргументами: збереження,

в тому числі в умовах зумовлених кризою значних структурних змін в економіці, хоча б частини сфери виробництва благ, яка є основою формування національного доходу; забезпечення податкових надходжень в майбутньому; збереження робочих місць.

На додачу до запроваджених безпекових заходів уряди використовують стандартні економічні практики підтримки людей і економіки. Більшість країн, зокрема й Україна, вже підготували пакети фінансової та податкової допомоги. У розвинених країнах цей обсяг – від 5% до 10% ВВП. Наприклад, 10% у США, 4,5% у Німеччині, 9,7% у Австралії і 6% у Канаді. В Україні 5% – 10% ВВП (200 – 400 млрд грн).

Пакет підтримки зазвичай має фіскальні (податки і субсидії) і монетарні (процентні ставки, вимоги щодо резервів і застав для банків) зміни. Монетарні дії спрямовані на ослаблення монетарної політики: зниження ставок, наповнення ринку ліквідністю, м'якші вимоги до банківської системи, кредитні канікули, заборони підвищувати процентні ставки кредитів тощо. Такі ж дії здійснює й НБУ, дозволяючи гривні трохи девальвувати, згладжуючи коливання і запобігаючи паніці на ринку.

Фіскальна частина підтримки у більшості розвинених країн фокусується на малому й середньому бізнесі, а також на ринку праці. Держави скасовують адміністративні обмеження і штрафи за порушення, продовжують терміни здачі звітності, надають податкові канікули. Типовою політикою на ринку праці є оплата 60–80% зарплати тим співробітникам, яких звільнили або відправили у тимчасову відпустку. Уряди, зокрема, підтримують самозайнятих, що залишилися без доходу (малих підприємців і ФОП). В цілому ряді країн дана підтримка набуває небачених масштабів. Уряд США планує надати американським родинам одноразовий платіж у розмірі 3 тис. доларів через кризу, викликану пандемією коронавірусу. Якщо ж ситуація з коронавірусом не покращиться в найближчі місяці, уряд зможе надати додаткову фінансову підтримку.

На превеликий жаль, під час кризи 2008–2009 рр. Україна була чи не єдиною державою Європи, яка не зменшила податкове навантаження на бізнес [4, с.4]. Ряд

поступок бізнесу з боку держави в Україні в сучасних умовах передбачені законопроектом №3219 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)», який був остаточно проголосований 17 березня.

Відповідно до цього закону:

- тимчасово, на період епідемії, звільнені від ввізного мита і ПДВ операції з ввезення на митну територію України лікарських засобів, медичних виробів, медичного обладнання, які можуть використовуватися для лікування коронавірусної хвороби. Перелік товарів, які звільнюються від ПДВ, повинен підготувати Кабмін;

- тимчасово, на період епідемії, товари, роботи і послуги, необхідні для боротьби з епідемією, не обов'язково повинні закуповуватися через електронні системи;

- на час карантину, встановленого Кабміном, працівників можна відправляти в неоплачувану відпустку, яка не обмежується 15 календарними днями. Це не є порушенням трудового законодавства;

- у зв'язку з карантинном термін подачі декларацій чиновниками продовжений до 1 червня;

- за порушення податкового законодавства в період з 1 березня по 31 травня 2020 р. штрафні санкції не застосовуються (за винятком порушень за договорами довгострокового страхування життя або недержавного пенсійного страхування, відчуження майна, яке перебуває у податковій заставі, порушень правил обліку, виробництва і обігу спирту і палива, порушень нарахування, декларування і сплати ПДВ, акцизів, ренти). За період з 1 березня по 31 травня 2020 р. платникам податків не нараховується пеня, а та, що нарахована, підлягає списанню;

- з 18.03 по 31.05 вводиться мораторій на всі перевірки (документальні та фактичні), крім документальних перевірок в разі подачі заяв на повернення ПДВ. Також припиняються перевірки, які були розпочаті до 18.03, але не встигли завершитися, призупиняється відлік строків давності щодо подання декларацій, податкових розрахунків та ін., передбачених ст. 102 Податкового кодексу;

- для всіх платників податків, зобов'язаних подавати податкові декларації, термін подачі декларацій в цьому році відсувається до 1 липня;

- фізособи, які повинні були самостійно сплатити суму податкового зобов'язання до 1 серпня, зможуть це зробити до 1.10.20 р. без всяких штрафних санкцій;

- з 1.03 по 30.04 2020 р. не нараховується і не повинна сплачуватися плата за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної і комунальної власності). Ці зміни можуть бути відображені у раніше поданих деклараціях;

- з 1.03 по 30.04 2020 р. фізичні та юридичні особи звільнюються від нарахування та сплати податку на нерухомість. Це також можна відобразити в уточненій податковій декларації;

- звільнюються від нарахування та сплати єдиного внеску з 1.03 по 30.04 фізичні особи-підприємці (в т. ч. «Спрощенці»), самозайняті особи (вчені, літератори, артисти, медики, юристи та ін.), фермери. При цьому буде вважатися, що вони за ці місяці сплатили мінімальний єдиний податок;

- не застосовуються штрафні санкції з 1.03 по 30.04 за несвоєчасна або неповна сплата єдиного податку, несвоєчасне подання звітності до податкової;

- з 18.03 по 18.05 2020 р. не проводяться перевірки щодо ЄСВ і не нараховується пеня;

- обов'язкове введення РРО (реєстраторів розрахункових операцій), в тому числі програмних РРО, заплановане з 1.10 2020 р., відкладається до 1.01 2021 р. А для підприємців 2–4 груп з річним доходом менше 1 млн грн – до 1.04 2021 р. Крім того, передбачено декілька пільг для громадян: звільнення від штрафів і пені за прострочення виплат за споживчими кредитами з 1.03 по 30.04 і допомога для тих, хто захворів коронавірусом, або повинні перебувати на самоізоляції (без уточнень).

За час вимушеного карантину держава також може оплатити громадянам частину комунальних послуг. Доручення визначити відсоток відшкодування дав на засіданні Кабміну прем'єр-міністр Д. Шмигаль, на думку якого держава повинна взяти на себе часткове відшкодування комунальних по-

слуг, які зростуть у зв'язку з постійним перебуванням людей на самоізоляції в будинку. У зв'язку з цим глава Кабміну доручив Мінсоцполітики, Мінфіну і Мінекономіки протягом трьох днів розрахувати суму коштів і визначити відсоток відшкодування частини комунальних платежів на час карантину в Україні. А також доручив визначити категорії громадян, зазначивши, що, можливо, відшкодування торкнеться всіх громадян. Рішення буде прийнято на позачерговому засіданні уряду.

Національна комісія з державного регулювання у сферах енергетики і комунальних послуг (НКРЕКП) прийняла рішення, яким рекомендує всім компаніям не нараховувати пеню та штрафи, а також не відключати споживачів за несплату рахунків під час карантину. 30 березня парламент прийняв, а вже 1 квітня В. Зеленський оперативно підписав Закон № 540-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних і економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусу». Документ гарантує на період карантину продовження виплат державної допомоги малозабезпеченим сім'ям, а також інших видів державної допомоги, зокрема, пенсій по інвалідності.

Також закон передбачає, що Кабмін встановить доплату в розмірі до 300% зарплати медикам та іншим працівникам, які безпосередньо зайняті на роботах по боротьбі з коронавірусом. Крім того, документ передбачає доплати до 100% від окладу працівникам соцслужб, які надають послуги громадянам, що знаходяться вдома. Закон скасовує ПДВ для ввезення медичних товарів і звільняє бізнес від сплати земельного податку та податку на майно, орендної плати за земельні ділянки, що перебувають у державній та комунальній власності. Крім того, закон врегулює чуттєве для українських компаній питання – про проведення зборів акціонерів. За чинним нормам ПрАТ і ПАТ повинні зробити це до 30.04, але введення карантину зробили збори неможливими. Протиріччя знято – акціонери можуть зібратися протягом трьох місяців після скасування карантину, а для зовсім невідкладних випадків НКЦПФР оперативно розробляє положення про дистанційні збори. Уряд

також декларував роботу над подальшими заходами, які дозволять полегшити життя бізнесу у цей непростий період. Не виключається запровадження певних кредитних канікул, спрощення податків крім тих кроків, що вже дули зроблені.

Дані заходи є першим результатом цілого ряду зустрічей із великим бізнесом, асоціаціями, проведених багатьох переговорів. Відповідно до цього досягнуті домовленості про утворення цілого ряду координаційних центрів, у тому числі координаційного центру з економічного порятунку та протидії фінансово-економічній кризі. Центр формуватиме поради щодо подальшої політики дій влади. Урядовці також розглянуть проекти постанов щодо внесення змін до Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам мікропідприємництва та малого підприємництва, та про внесення змін до переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави. Президент В. Зеленський у відеозверненні заявив, що для малого і середнього бізнесу буде розроблено програму кредитних канікул, а пенсіонерам із пенсією меншою за 5000 гривень виплатять по тисячі гривень.

Аналогічні процеси проходять також і на місцях, зокрема, перш за все, в столиці Києві. Наприклад, Київ це 65% українського ринку розваг, який зараз зупинився, і платити їм нічим. КМДА вже обіцяє компенсувати збитки непрацюючому метрополітену, знизити для підприємців вартість оренди комунального майна вдвічі.

Проте дані заходи, як видно вже з вищеприведених аргументів та прикладів, містять в собі цілий ряд складних, неоднозначних і важкорозв'язуваних суперечностей. Перш за все, за чий рахунок держава збирається все це зробити? Адже ж у уряду немає своїх грошей. Є тільки ті, які вони зберуть саме з тих людей, яким збираються допомогти на час карантину. За рахунок підприємців? Але їм теж знижують податки, так як вони несуть страшні збитки.

Стосовно скасування ЄСВ на державному рівні, то з в цілому ніби як – ідея чудова, але ж у нас пенсійний фонд і без того дотаційний. Чи не стане він ще біднішим і доведеться набагато більше додавати туди з

бюджету. Крім того, якщо, наприклад, буде реалізовуватися ідея про виділення пенсіонерам, які отримують менше 5000 грн додаткових 1000 грн з Державного бюджету, то згідно даних Пенсійного Фонду, таку доплату мають отримати 9.309.625 пенсіонерів. Відповідно загальна сума на виплату має становити орієнтовно 9,3 млрд грн. Коштів на виплату такої доплати в бюджеті Пенсійного фонду немає. Щоб здійснити цю доплату кошти в Пенсійний фонд мають бути передані з Державного бюджету. Для цього народні депутати мають прийняти відповідні зміни до Державного бюджету на поточний рік та збільшити фінансування Пенсійного фонду. Однак, станом на 1 березня доходи Державного бюджету не виконуються на 20%. А за результатами виконання Державного бюджету у березні ситуація буде ще гірша – рівень невиконання може сягнути понад 30%. Таких цифр не було ніколи. Навіть під час бойових дій під час російсько-української війни весною 2014 року. Тому виключно внесення змін до Бюджету нічого не дасть. У країні просто не має коштів для цього.

На думку мера м. Києва В. Кличка політики не прислуховуються до вимог місцевих громад [10]. І приймають законопроекти, в яких створюють несправедливі умови для бізнесу. І забезпечують окремому великому бізнесу надприбутки за рахунок податків до бюджетів всіх рівнів, так як земельний податок та орендна плата складають значну частину доходів місцевих бюджетів. Найстрашніше у даному випадку – це припущення про запуск станка і друк та роздача цих коштів. Проте є надія, що нинішнє керівництво НБУ цього не дасть зробити. В іншому випадку про співпрацю з МВФ та іншими міжнародними інституціями можна буде забути у довготривалій перспективі. Досвід Венесуели показує, що такі експерименти завершуються для країни грандіозним дефолтом.

Крім того, через карантин багато компаній змушені скорочувати співробітників, відправляти їх у відпустку (часто неоплачувану) або зменшувати зарплати. А це натовість ще більше збавляє попит і вражає економіку. І так далі по колу. Криза жорстко ставить питання про баланс між безпекою

людською й економічною. Заради захисту людей держави обмежують їх взаємодію один з одним: зупиняють громадський транспорт, підприємства, закривають парки, забороняють вихід на вулицю без вагомих причин. Це знижує швидкість поширення вірусу і дає шанс системі охорони здоров'я краще впоратися із пандемією. Але при цьому падає попит, і знижується активність більшості економіки.

З точки зору обґрунтованих як теоретичних, так і практичних положень економічної науки підтримка виробництва, тобто, неоконсервативна модель економічної політики, або рейганоміка, дає ефективний результат лише під час економічного зростання в умовах повної зайнятості, а в умовах економічного спаду більш доцільно спрямувати зусилля на підтримку споживання, тобто реалізовувати кейнсіанську модель економічної політики, як з економічної (стимулювання сукупного попиту), так і з соціальної (уникнення масового зубожіння) точок зору. Тобто, з економічного погляду, підтримка економіки і населення має здійснюватися через скасування податків на оплату праці, прибуток і торгівлю. Призупинення ж податків на активи допомагає насамперед багатим, а не бідним, і безпосередньо не стимулює економічну активність.

Також за даних умов можливо варто було б зосередити зусилля не на наданні додаткової допомоги різноманітним економічним суб'єктам, а на створенні для них додаткових можливостей. Перш за все це стосується проблеми, яку всі закордонні інвестори вважають у нас головною перешкодою нарощення ділової активності: суттєве спрощення державного адміністрування економічної діяльності. Проте скасування багатьох необґрунтованих обмежень економічної діяльності логічно означатиме відповідне скорочення державного апарату та суттєве зменшення як корупційних так і некорупційних доходів державних чиновників, депутатів, політиків. Крім того, такі закони є значно важчими в розробці. І, найголовніше, – для цього перш за все потрібна відповідна політична воля.

Фундаментальною причиною даної сукупності суперечностей антикризового регулювання є очевидно те, що економічна

діяльність держави в значно меншій мірі піддається впливу трансформаційних процесів в реальному секторі економіки [3]. Внаслідок цього держава, в більшості випадків не будучи здатною відчути зміну ринкових умов і тому не зважаючи на неї, продовжує впливати на економіку старими методами, які, що цілком логічно, не дають ніяких результатів в реальній економіці і тому потребують неминучих змін [5]. Тому економічну дискомунікацію можна розглядати як фіаско сформованих на даний час механізмів економічної політики держави та державного регулювання економіки [1, с.188].

Мінімальну величину цих змін, необхідних для забезпечення ефективної комунікації, можна описати за допомогою досить поширеного в технічних науках терміну «люфт». Люфт являє собою величину мінімальної зміни характеру впливу керуючої системи на керовану [11] (в нашому випадку впливу держави на ринковий механізм), що приводить до позитивних змін в національній економіці. Якщо ж величина змін є меншою від величини люфту, ніяких змін не відбувається. Одним із прикладів таких люфтів у сучасних умовах часто вважають облікову політику Національного банку, яка фактично не впливає на реальний сектор, про що ми вже писали раніше [12;13].

Причиною існування люфтів є дискомунікаційні процеси, зумовлені шаблонним підходом до формування економічної політики без врахування об'єктивно перманентного характеру виникнення нових і трансформації існуючих інститутів та інституцій. Отже такі люфти можна розглядати як тактичний або короткотривалий результат економічної дискомунікації. Люфти фактично відображають чутливість економічної системи до дискомунікаційних явищ, тобто її стан до прийняття протидіючих заходів держави. Для будь-якої системи ключовою особливістю виконання інформаційної функції комунікації є часова затримка, або лаг, який являє собою проміжок часу між появою інформації і відповідними змінами в системі і який фактично може розглядатися як економічна дискомунікація, зокрема, якщо розглядати дискомунікацію не в дискретному, статичному, а в перманентному, динамічному контексті. Даний лаг включає

як мінімум три елементи: час для проходження інформації, час для прийняття рішення про реакцію на дану інформацію, час для поширення даного рішення в межах системи в цілому.

З цієї точки зору можна вважати, що економічна дискомунікація фактично відображає динаміку соціально-економічних трансформацій. Дані трансформації є не миттєвим явищем, а потребують певного часу, інколи досить тривалого, так як «хоча офіційні правила можуть змінитися за одну ніч внаслідок політичних або юридичних рішень, неофіційні обмеження, пов'язані зі звичаями, і кодексами поведінки, набагато менше піддаються впливу цілеспрямованої політики. Ці культурні обмеження не лише пов'язують минуле із сучасним і майбутнім, але дають нам ключ до пояснення шляху історичної зміни» [14, с.15].

Для оцінки економічної дискомунікації у вигляді даного лагу економісти як правило використовують поняття еластичності. Еластичність являє собою силу або міру реакції одного економічного явища або процесу на зміну будь-якого іншого явища або процесу. Оцінка сили чи міри реакції може здійснюватися на основі як кількісних чи вартісних, так і часових показників. Якість економічних комунікацій з інформаційної точки зору прямо пропорційно пов'язана з рівнем розвитку економічних систем [3]. Під рівнем розвитку в даному випадку мається на увазі надання максимальних можливостей використання економічними суб'єктами наявних ресурсів. Чим більш розвинутою є економічна система, тим еластичнішими будуть її комунікаційні процеси, тим легше і швидше будуть відбуватися процеси формування, розвитку та використання економічних комунікацій і, що є вкрай важливим, тим слабші інформаційні сигнали можуть забезпечити досягнення необхідних змін.

Проте слід окремо виділити існування в даному випадку досить суттєвого обмеження. Дане обмеження полягає в тому, що основою будь яких економічних змін, основою появи, становлення, розвитку та нівелювання будь яких економічних явищ та процесів є зміна поведінки окремих людей. Дана зміна фактично являє собою зміну відношення до використання усіх доступних

ресурсів та благ, тобто має однозначно суб'єктивно-психологічну природу, і, відповідно до цього, не підлягає чіткому і однозначному прогнозуванню.

Описані проблеми економічної дисконунікації, зокрема її інформаційної складової, відіграють особливо важливу роль для повноцінного функціонування та ефективної реалізації економічної влади держави. Особливістю комунікаційних процесів в даному випадку є суттєве зниження рівня еластичності, внаслідок об'єктивного консерватизму системи державної влади. Дана особливість створює особливо відчутні проблеми у випадку значних економічних трансформацій. В цих умовах виникає логічне запитання про вплив «творчого руйнування» на комунікаційні процеси, зокрема, на зміст та результати економічної діяльності держави. Даний вплив, зважаючи на універсальність системного підходу як міждисциплінарного методу дослідження, можна описати на основі ряду системних ефектів.

Раніше ми вже аналізували [15] різноманітні проблеми правильного та своєчасного вибору економічної політики, так як не ефективні рішення в процесі цього вибору можуть мати дуже далекосяжні наслідки. Це підтверджується можливістю утворення так званого хреодного (напередвизначеного) ефекту [16, с. 20–47], відповідно до якого система може протягом тривалого часу продовжувати розвиватися неоптимальним шляхом, але при цьому величина люфтів зростає в геометричній прогресії. Тобто, «при здійсненні процесу в одному певному напрямі зворотний рух може бути лише однією з ланок більш складного процесу» [17, с. 105–106], тобто чим довше відбувається рух неоптимальним шляхом, тим важче звернути з траєкторії через наростання інерційного середовища, виникнення і розвитку різних неформальних, «тіньових» інституційних утворень. Проте ці процеси не тільки не сповільнюються, але й стають додатковим фактором розвитку хреодного ефекту. Таким чином, хреодний ефект виступає як стратегічний, або довготривалий результат економічної дисконунікації і відображає уразливість економічної системи до дисконунікаційних явищ, тобто її стан після прийняття протидіючих заходів держави. В

залежності від реального стану справ досягнення об'єктивно обумовленого рівня розвитку системи вимагатиме або значно більших витрат ресурсів, або оплатиться тривалою нестабільністю економіки.

В сучасному світі постійно виникають нові можливості розв'язання вище описаних проблем. В умовах прискорення прогресу інформаційного етапу розвитку постіндустріального суспільства основні тенденції і перспективи подальшого розвитку стосуються, як правило, повноцінного використання можливостей постійно зростаючого інформаційного потенціалу суспільних комунікацій. Раніше ми уже розглядали можливі напрямки такого розвитку [18]. Відповідно до цього, основою подальших досліджень в даному напрямку логічно виступає пошук ефективних механізмів втілення в країнах, що розвиваються, успішних прикладів мінімізації економічної дисконунікації в розвинутих країнах.

Література

1. Дементьев В. В. Проблема власти и политическая экономия / В. В. Дементьев // *Європейський вектор економічного розвитку*. – 2012. – № 2 (13) – С. 183–189.
2. Ігнатюк А. І. Стратегії набуття та підтримки монопольної влади фірми на ринку / А. І. Ігнатюк // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. – 2012. – № 132. – С. 9–12.
3. Сіденко В. Модифікація світової економіки під впливом новітніх факторів глобальної трансформаційної кризи / В. Сіденко // *Економіка України*. – 2012. – Вип. 5. – С. 18–31.
4. Новицький В. Глобальна фінансово-економічна криза: сутність, системність проявів та перспективи подолання / В. Новицький // *Економічний часопис-XXI*. – 2009. – №1–2. – С. 3–4.
5. Пилипенко Г. М. Інституціональні чинники співвідношення державної та ринкової координації економічної діяльності / Г. М. Пилипенко: монографія. – Д. : Національний гірничий університет, 2012. – 293 с.
6. Нуріель Рубіні Ще більша Велика депресія? / Рубіні Нуріель // *Новое время*. – [електронний ресурс] – режим доступу: <http://nv.ua/ukr/opinion/svitova-kriza-2020-roku-chomu-cogo-razu-vse-nabagato-girshe-nizh-u-2008-roci-ostanni-novini-50077940.html>
7. МВФ вперше в історії зафіксував зупинку світової економіки – [електронний ресурс] – режим доступу: <https://glavcom.ua/economics/finances/mvf-vpershe-v-istoriji-zafiksuvav-zupinku-svitovoji-ekonomiki-670836.html>

8. Шумпетер Й. Капіталізм, соціалізм і демократія: пер. с англ. / Предисл. и общ. ред. В. С. Автономова. – М. : Экономика, 1995. – 540 с. – ISBN 5-282-01415-7 – [електронний ресурс] – режим доступу: http://www.libertarium.ru/lib_capsocdem_7
9. Йозеф А. Шумпетер. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Пер. з англ. В. Старка. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 242 с.
10. Це грабунок місцевих бюджетів. Кличко прокоментував ухвалений Радою антикризовий закон – [електронний ресурс] – режим доступу: <https://nv.ua/ukr/biz/economics/klichko-ta-koronavirus-mer-kiyeva-nazvav-grabunkom-antikrizoviy-zakon-novini-ukrajini-50079110.html>
11. ЛЮФТ– [електронний ресурс] – режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%8E%D1%84%D1%82>
12. Сторощук Б. Д. Грошово-кредитна система // Економічна теорія: навч. посіб. для студ. неекон. спец. вищ. навч. закл. / За ред. З. І. Галушки. – Вид. 3-тє, доповн. – Теми 4,13. – Чернівці : ДрукАрт, 2012. – С. 195–217.
13. Сторощук Б. Д. Монетарні фактори економічного розвитку сучасної України // Генезис інституційної системи транзитивних економік: Матеріали XVIII міжнародної науково-практичної конференції (7-8 травня 2008 р.). – Чернівці : Рута, 2008. – С. 53–54
14. Хайек Ф. А. Пагубная самонадеянность: Ошибки социализма : [Пер. с англ.] / Ф. А. Хайек; Под ред. У. У. Бартли III. – М. : Новости, 1992. – 302 с.
15. Сторощук Б. Д. Системний підхід як основа забезпечення ефективного регіонального розвитку / В кн. Трансформація економіки України у глобальному економічному середовищі / За ред. д. е. н., проф. І. Ф. Комарницького. – Чернівці : Рута, 2006. – Розділ VII. – С. 145–170.
16. Шевченко В. А. Институциональный механизм системной нестабильности экономики. – СПб.: О-во «Знание» Санкт-Петербурга и Ленингр. обл., 1999. – 90 с.
17. Срохін С. А. Структурна трансформація національної економіки. Теоретико-методологічний аспект. – К. : Світ знань, 2002. – 527с.
18. Сторощук Б. Д. Bitcoin vs government: взаємодія чи протистояння? // Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці: Матеріали IV Міжнародної науково-методичної конференції. – Чернівці : ДрукАрт, 2015. – С. 168–170.
3. Sidenko, V. (2012). Modyfikatsiya svitovoyi ekono-miky pid vplyvom novitnikh faktoriv hlobalnoyi transformatsiyanoi kryzy. *Ekonomika Ukrainy*, Vyp.5, 18-31.
4. Novytskyy, V. (2009). Hlobal'na finansovo-ekonomichna kryza: sutnist', systemnist' proyaviv ta perspektyvy podolannya. *Ekonomichnyy chasopys-KHKH*, (1-2), 3-4.
5. Pylypenko, H.M. (2012). Instytutsionalni chynnyky spivvidnoshennya derzhavnoyi ta rynkovoyi koordynatsiyi ekonomichnoyi diyalnosti. *Dnipropetrovsk, Natsionalnyy hirnychyy universytet*.
6. Nuriel Rubini Sheche bilsha Velyka depresiya? / Novoe vremya. – Retrieved from <http://nv.ua/ukr/opinion/svitova-kriza-2020-roku-chomu-cogo-razu-vse-nabagato-girshe-nizh-u-2008-roci-ostanni-novini-50077940.html>
7. MVF vpershe v istoriyi zafiksuvav zupynku svitovoyi ekonomiky. Retrieved from <https://glavcom.ua/economics/finances/mvf-vpershe-v-istoriji-zafiksuvav-zupynku-svitovoji-ekonomiki-670836.html>
8. Shumpeter, Y. (1995). *Kapitalizm, sotsyalizm i demokratiia*. V.S. Avtonomova. (Ed.). Moskva: Ekonomika. Retrieved from http://www.libertarium.ru/lib_capsocdem_7
9. Yozef A., Shumpeter. (2011). *Teoriya ekonomichnoho rozvytku. Doslidzhennya prybutkiv, kapitalu, kredytu, vidsotka ta ekonomichnoho tsykladu*. (V. Stark, Trans). Kyiv: Vydavnychyy dim «Kyievo-Mohylianska akademiya».
10. Tse hrabunok mistsevykh biudzhetyv. Klychko prokomentuvav ukhvalenyi Radoiu antykrizovyy zakon. Retrieved from <https://nv.ua/ukr/biz/economics/klichko-ta-koronavirus-mer-kiyeva-nazvav-grabunkom-antikrizoviy-zakon-novini-ukrajini-50079110.html>
11. LYUFT. Retrieved from <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%8E%D1%84%D1%82>
12. Storoshchuk, B.D. (2012). *Hroshovo-kredytna systema*. *Ekonomichna teoriya*. Z.I. Halushka (Ed.). (3-d ed). Chernivtsi: DrukArt.
13. Storoshchuk, B.D. (2008). *Monetarni faktory ekonomichnoho rozvytku suchasnoyi Ukrainy*. Proceedins from MIIM' 8. *Materialy XVIII mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (7-8 travnya 2008 r.)*. Henezys instytutsiyanoi systemy tranzytyvnykh ekonomik. Chernivtsi: Ruta. (pp. 53-54).
14. Khayek, F. A. (1992). *Pahubnaya samonadeyannost: Oshybky sotsyalizma*. U.U. Bartly III (Ed.). Moskva: Novosti.
15. Storoshchuk, B.D. (2006). *Systemnyy pidkhid yak osnova zabezpechennya efektyvnoho rehional'noho rozvytku*. Proceedins from: *Transformatsiya ekonomiky Ukrainy u hlobalnomu ekonomichnomu sredovysshchi*, prof. I.F.Komarntsky (Ed.). Chernivtsi: Ruta,
16. Shevchenko, V.A. (1999). *Instytutsionalnyy mekhanizm systemnoy nestabilnosti ekonomiky*. Sankt-Peterburg: Obshchestvo «Znanie» Sankt-Peterburha i Leninhgradskoy oblasti.
17. Yerokhin, S.A. (2002). *Strukturna transformatsiya natsional'noyi ekonomiky. Teoretyko-metodolohichnyy aspekt*. Kyiv: Svit znan.

References

1. Dementiev, V.V. (2012). Problema vlasti i politicheskaya ekonomiya. *Yevropeyskuu vektor ekonomichnoho rozvytku*, № 2 (13), 183-189.
2. Ihnatyuk, A.I. (2012). Stratehiyi nabuttya ta pidtrymky monopolnoyi vlady firmy na rynku. *Visnyk Kyuyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. *Ekonomika*, (132), 9-12.

18. Storoshchuk, B.D. (2015). Bitcoin vs government: vzayemodiya chy protystoyannya? Proceedins from МІІМ'15. Materialy IV Mizhnarodnoyi naukovo-metodychnoyi konferentsiyi. Matematychni metody, modeli ta informatsiyni tekhnolohiyi v ekonomitsi. Chernivtsi: DrukArt. (pp. 168-170).

ЗАКОНОМЕРНОСТИ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ВЛАСТИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОГО КРИЗИСА

*Б. Д. Сторощук, к. э. н., доцент, Черновицкий национальный университет
имени Юрия Федьковича*

Методология исследования. Методологической основой исследования послужили принципы макроэкономического подхода к анализу экономических процессов. Использована теоретическая концепция Й. Шумпетера о «творческом разрушении» для оценки кризисных явлений, протекающих в мировой экономике и Украине. Наряду с этими подходами были привлечены методы: анализа и синтеза – для выявления механизмов развертывания мирового кризиса, выделения ключевых мероприятий антикризисной экономической политики украинского государства; нормативного анализа – для оценки последствий и перспектив деятельности власти в условиях мирового кризиса.

Результаты. В данной статье рассматриваются хронология и механизмы развертывания современного экономического кризиса, одним из факторов которого является пандемия коронавируса. Проанализирована ситуация, которая сложилась на мировом рынке нефти и показано ее влияние на конъюнктуру валютного и фондового рынков. Проведено исследование особенностей протекания кризиса в украинской экономике и выделены слабые стороны государственной антикризисной политики, одной из которых является нарастание экономической дискommunikации. Особое внимание уделено социально-экономической составляющей такой политики и аргументации необходимости разработки мер по социально-экономической поддержке как бизнеса, так и отдельных граждан в кризисный и посткризисный периоды. Поставлена проблема взаимосвязи власти и эффективности коммуникационных процессов как основы противодействия разрастанию кризисных процессов. В сложившихся условиях предложено концентрацию усилий государства на приоритетности использования кейнсианской модели стабилизационной политики. Описаны основные перспективы дальнейшего экономического развития на мировом и отечественном уровнях. Определены основные направления и механизмы реализации экономической власти государства для проведения антикризисной политики в Украине. На основе понятия «люфт» раскрыта минимальная величина изменений, необходимых для обеспечения взаимосвязи власти и эффективной коммуникации в обществе.

Новизна. Современный мировой кризис, спровоцированный коронавирусом на нефтяном рынке, а затем и в мировой экономике в целом, представлен как закономерное следствие шумпетеровского «творческого разрушения», которое, с одной стороны, демонстрирует отмирания устаревших, отживших элементов экономических отношений, производительных сил и хозяйственного механизма в результате распространение их новых эффективных заменителей, а с другой – открывает новые возможности для дальнейшего развития глобальной экономики. Выделены следующие возможности для украинской экономики. Выяснены механизмы развертывания современного глобального кризиса из-за влияния «созидательного разрушения» на коммуникационные процессы, в частности, содержание и результаты экономической деятельности государства. Установлена минимальная величина изменений, необходимых для преодоления экономической дискommunikации.

Практическая значимость. Результаты исследования, особенно в части рекомендаций по обеспечению взаимосвязи власти и эффективной коммуникации в обществе, позволяют повысить эффективность антикризисной политики государства.

Ключевые слова: економічний кризис, антикризисная політика, економічна влада, економічна дисконунікація.

REGULARITIES OF TRANSFORMATION OF ECONOMIC POWER IN THE CONDITIONS OF THE GLOBAL CRISIS

B. D. Storoschuk, Ph. D (Econ.), Associate Professor, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Methods. The methodological basis of the study is the macroeconomic approach to the analysis of economic processes. The theoretical concept of J. Schumpeter's use of «creative destruction» was used to evaluate the crisis phenomena occurring in the world economy and Ukraine. Along with these approaches, the following methods were used: analysis and synthesis – to identify the mechanisms of unfolding the global crisis, to highlight key measures of the anti-crisis economic policy of Ukraine; regulatory analysis – to assess the impact and prospects of government activity in the global crisis.

Results. This article discusses the chronology and mechanisms of the current economic crisis, one of the factors behind which is the coronavirus pandemic. The situation on the world oil market is analyzed and its impact on the situation of the currency and stock markets is shown. The specifics of the crisis in the Ukrainian economy have been investigated, and the weaknesses of the state anti-crisis policy have been singled out, one of which is the increase of economic discommunication. Particular attention was paid to the socio-economic component of such a policy and the argumentation of the need to develop measures for the socio-economic support of both business and individuals in crisis and post-crisis periods. There is set the problem of interconnection between the power and efficiency of communication processes as the basis for counteracting the spread of crisis processes. In the current situation, it is proposed to concentrate the state's efforts on prioritizing the use of the Keynesian model of stabilization policy. The main prospects for further economic development at the world and national levels are described. The basic directions and mechanisms of realizing the economic power of the state for conducting anti-crisis policy in Ukraine are determined. The concept of «backlash» reveals the minimum amount of change required to ensure the interconnection of power and effective communication in society.

Novelty. The current global crisis, triggered by the coronavirus in the oil market and then in the world economy as a whole, is represented as a natural consequence of Schumpeter's «creative destruction», which, on the one hand, demonstrates the extinction of obsolete, outdated elements of economic relations, productive forces and economic mechanisms, the proliferation of their new, more effective substitutes. And on the other hand, it opens new opportunities for the further development of the global economy. Such opportunities for the Ukrainian economy have been singled out. The mechanisms of unfolding the current global crisis due to the influence of «creative destruction» on communication processes, in particular, on the content and results of economic activity of the state have been clarified. The minimum amount of change required to overcome economic discomfort has been set.

Practical value. The results of the study, especially in the area of recommendations for ensuring the interconnection of power and effective communication in society, make it possible to increase the effectiveness of the state's anti-crisis policy.

Keywords: economic crisis, anti-crisis policy, economic power, economic discommunication.

Надійшла до редакції 1.02.20 р.